

Bakgrunn for utredningsprogram

Søker/sak:	E.ON/Kopperaa vindkraftverk		
Fylke/kommune:	Nord-Trøndelag fylke/ Meråker kommune		
Ansvarlig:	Arne Olsen	Sign.:	
Saksbehandler:	Marte Nyheim	Sign.:	
Dato:	26 JUN 2013		
Vår ref.:	NVE 201203135-45 ke/many	KE	24/13
Sendes til:	E.ON Vind Sverige AB og Meråker kommune. Andre hørings- og orienteringsinstanser orienteres i eget brev.		

Middelthuns gate 29
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO
Telefon: 22 95 95 95
Telefaks: 22 95 90 00
E-post: nve@nve.no
Internett: www.nve.no
Org. nr.:
NO 970 205 039 MVA
Bankkonto:
0827 10 14156

E.ON Vind Sverige AB. Kopperaa vindkraftverk i Meråker kommune, Nord-Trøndelag fylke.

Innhold

1	Innledning	2
2	Behandlingsprosessen	2
2.1	Høring	2
2.2	Møter	3
3	NVEs vurdering	3
3.1	Tiltaksbeskrivelse	4
3.1.1	Beskrivelse av tiltaket	4
3.1.2	Vurdering av alternativer	4
3.1.3	Nettilknytning	4
3.2	Forhold til andre planer	4
3.3	Visuelle virkninger og landskap	5
3.4	Kulturminner	6
3.5	Friluftsliv	6
3.6	Naturmangfold	7
3.6.1	Naturtyper og vegetasjon	7
3.6.2	Fugl	7
3.6.3	Annen fauna	8
3.6.4	Naturmangfoldloven og prosess og metode	8
3.7	Inngrepsfrie naturområder (INON) og verneområder	9
3.8	Støy og skyggekast	9
3.9	Iskast	10
3.10	Verdiskaping	10
3.11	Reiseliv og turisme	10
3.12	Landbruk	11
3.13	Reindrift	11

3.14	Nedlegging av anlegget	12
3.15	Samlede virkninger	13
3.16	Annet	13
3.16.1	Virkninger for andre land	13
3.16.2	Hyttebygging	14
3.16.3	Mineralske ressurser	14
3.16.4	Klimaregnskap	14
4	Miljøverndepartementets merknader til NVEs utkast til utredningsprogram	14
5	Tematiske konfliktvurderinger	14
5.1	Generelt om tematiske konfliktvurderinger	14
5.2	Tematisk konfliktvurdering av tiltaket	15
6	Innkomne merknader	16
6.1	Lokale og regionale myndigheter	16
6.2	Sentrale myndigheter	20
6.3	Svenske instanser	22
6.4	Interesseorganisasjoner	23
6.5	Lokale lag og foreninger	27
6.6	Reinbeitedistrikt	27
6.7	Privatpersoner	28

1 Innledning

NVE mottok 4.5.2012 melding fra E.ON Vind Sverige AB om Kopperaa vindkraftverk i Meråker kommune, Nord-Trøndelag fylke. Tiltaket ble meldt i medhold av plan- og bygningsloven. Vindkraftverket er planlagt lokalisert helt øst i Meråker kommune og ligger ca. 0,8 km fra grensen mot Sverige. Planområdenes samlede areal er cirka 39 km², og det planlegges å bygge inntil 70 vindturbiner med en installert effekt på 2 -3 MW per turbin. Dette vil gi en samlet installert effekt på inntil 180 MW. Antatt årlig produksjon er estimert til 506 GWh.

I meldingen er det skissert to ulike alternativer for nettilknytning. Alternativ 1 er tilknytning til sentralnettet i Eidum transformatorstasjon i Stjørdal kommune via NTE sitt 132 kV regionalnett. Alternativ 2 er tilknytning til Jämtlands nett i Sverige via egen produksjonsradial. For alternativ 2 må det søkes utenlandskonsesjon.

På grunnlag av vedlegg II i forskrift om konsekvensutredninger av 26.6.2009, forslag til utredningsprogram, innkomne merknader og NVEs egne vurderinger, har NVE et utredningsprogram for tiltaket. Utredningsprogrammet følger i eget brev til tiltakshaver. I dette notatet I dette notatet vurderer NVE de utredningskravene som er innkommet i høringsperioden.

2 Behandlingsprosessen

NVE har behandlet meldingen i medhold av plan- og bygningslovens forskrift om konsekvensutredninger. NVE har forelagt vårt utkast til utredningsprogram for Miljøverndepartementet før endelig fastsettelse, jf. forskriftens § 8.

2.1 Høring

Meldingen ble sendt på høring til berørte instanser 6.6.2012, med frist for uttalelser innen den 28.9.2012 Følgende instanser/organisasjoner fikk meldingen til uttalelse:

Meråker kommune, Nord-Trøndelag fylkeskommune, Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, Sametingets miljø- og kulturvernavdeling, Reindriftsforvaltningen i Nord-Trøndelag, Naturvernforbundet i Nord-Trøndelag, Natur og ungdom, Natur og ungdom – Nord-Trøndelag, Fiskeridirektoratet Region Trøndelag, Kystverket Midt-Norge, Norges Bondelag – Nord-Trøndelag, Norges Jeger- og Fiskerforbund – Nord-Trøndelag, Meråker skogseierlag, Norges Skogseierforbund, Norskog, Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL), Feren reinbeitedistrikt, NHO Reiseliv region Midt Norge, Direktoratet for naturforvaltning, Statens landbruksforvaltning, Statens forurensningstilsyn, Statens veivesen – region Midt Norge, Riksantikvaren, Mattilsynet, Bergvesenet, Norges naturvernforbund, Norges miljøvernforbund, Bellona, Norsk Ornitologisk Forening, Den Norske Turistforening, Norges Jeger- og fiskerforbund, Fortidsminneforeningen Trøndelag, Friluftslivets fellesorganisasjon, Meteorologisk institutt, Luftfartstilsynet, Forsvarsbygg, Telenor - servicesenter for nettutbygging, Avinor, Norkring, Statnett, NTE Nett.

Meldingen ble sendt til orientering til Olje- og energidepartementet, Miljøverndepartementet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap – region nord, Enova SF og Norsk institutt for by- og regionforskning.

Utsending av melding og utlegging til offentlig ettersyn ble kunngjort i Norsk Lysingsblad, Meråkerposten og Stjørdalens blad.

2.2 Møter

NVE arrangerte offentlig møte på Meråker skole i Meråker kommune 25.6.2012. Det var til sammen cirka 95 personer til stede på det offentlige møtet. På møtet orienterte NVE om behandlingsprosessen. Tiltakshaver var representert, og orienterte om meldingen med forslag til utredningsprogram. NVE avholdt samme dag også orienteringsmøte for lokale og regionale myndigheter i kommunehuset i Meråker kommune.

3 NVEs vurdering

I utredningsprogrammet spesifiserer og avgrenser NVE utredningskravene for direkte og indirekte virkninger for miljø, naturressurser og samfunn til de forhold som etter NVEs vurdering er beslutningsrelevante. Intern infrastruktur, dvs. kabler fra hver enkelt vindturbin til en felles transformator for vindkraftverket, nødvendige elektriske anlegg for nettilknytning, interne veier og atkomstvei, massetak/deponier, mellomlagringsplasser av turbinkomponenter mv. omfattes også av utredningsprogrammet.

Etter NVEs vurdering vil en konsekvensutredning som gjennomføres etter det fastsatte utredningsprogrammet gi et godt grunnlag for å kunne vurdere om det meldte vindkraftverket bør etableres eller ikke.

Nedenfor følger NVEs kommentarer til høringsuttalelsene. Høringsuttalelser er kommentert der NVE mener det er behov for avklaringer og/eller presiseringer. Herunder kommenteres eventuelle krav fra høringsinstanser som ikke er tatt med i utredningsprogrammet. I de tilfeller der NVE mener at innspill fra høringsinstansene er dekket av kravene i utredningsprogrammet, er innspillene ikke gjengitt eller kommentert.

3.1 Tiltaksbeskrivelse

3.1.1 Beskrivelse av tiltaket

Meråker kommune krever at utbedring av veger, nye veger og nettilknytning (bl.a. bruk av jordkabel) må konsekvensutredes i henhold til tema i utredningsprogrammet. Etterbruk og forvaltning av infrastrukturtiltak ved en eventuell utbygging bes også belyst. Fjergen hytteforening ber om at det utredes hvor mange kilometer med vei det er behov for ved etablering av Kopperaa vindkraftverk, og mulighetene for allmennheten til å bruke disse veiene hele året.

NVE viser til kulepunkt to under ”Beskrivelse og begrunnelse for tiltaket” i utredningsprogrammet, der det står at planområdet, vindturbiner, veier, oppstillingsplasser, bygninger, areal for mellomlagring av komponenter, kaier og kabelfremføringer skal beskrives og vises på kart.

3.1.2 Vurdering av alternativer

I flere høringsuttalelser bes det om at alternativ lokalisering av vindkraftverket vurderes.

NVE viser til temaet ”Tiltaksbeskrivelse”, der det settes krav til at tiltakshaver skal begrunne den valgte lokaliteten og gi en kort beskrivelse av forventet utvikling i planområdet. NVE vil kun pålegge tiltakshaver å utrede aktuelle utbyggingsløsninger. Utover dette vil NVE ikke be om alternative plasseringer av anlegget.

3.1.3 Nettilknytning

Nord-Trøndelag turistforening krever at konsekvensutredningen også skal omfatte virkninger av nettilknytningen og Norges Miljøvernforbund skriver at det bør kreves jordkabel i tilknytning til hele anlegget.

NVE viser til kulepunkt to under ”Prosess og metode”, der det står at virkningene av nettilknytningen, adkomst- og internveier, oppstillingsplasser, bygninger og mellomlagring skal utredes for alle relevante utredningstema som er angitt i dette programmet. Det skal gis en kortfattet vurdering av jordkabel som alternativ til luftledning.

NVE forutsetter at utredningen av nettilknytning utarbeides på grunnlag av blant annet dialog med Statnett og det regionale nettselskapet. Vurderinger knyttet til om det bør kreves jordkabel på visse strekninger må gjøres etter gjennomført konsekvensutredning.

3.2 Forhold til andre planer

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag påpeker at det vil være formålstjenelig med en overordna vurdering av vindkraft i tråd med OEDs ”*Veileder for regionale planer for vindkraft*” og ”*Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftverk*”.

Nord-Trøndelag fylkeskommune ber om at NVE vurderer behovet for videre planlegging av vindkraft innen Nord-Trøndelag. Fylkeskommunen ber også om at det utredes for nye kapasitetsvurderinger knyttet til det sentrale overføringsnettet i forhold til Statnetts utbyggingsstrategier, samt behov for tilgang til sentralnettet fra vindkraftprosjekter i Nord-Norge.

Naturvernforbundet i Nord-Trøndelag ønsker at utbygging av vindkraft i Meråker skal sees i sammenheng med de andre planlagte vindkraftverkene i Sør- og Nord-Trøndelag. De etterlyser også en dokumentasjon av behovet for Kopperaa vindkraftverk sett i sammenheng med andre planlagte vind- og vannkraftprosjekter og i lys av det store energieffektiviseringspotensialet som foreligger. Flere andre høringsparter etterlyser også regionale eller samlede planer for vindkraft i området.

Det er opp til regionale myndighetene å bestemme om det skal utarbeides regionale planer. Når godkjente regionale planer foreligger, vil disse inngå i grunnlaget for NVEs behandling av enkeltprosjekter. Konesjonsmyndigheten må imidlertid alltid foreta en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle, og også vektlegge andre forhold enn de hensyn som i planene er vektlagt ut fra regionale vurderinger og prioriteringer.

3.3 Visuelle virkninger og landskap

Flere høringsinstanser legger vekt på de visuelle virkningene av det planlagte vindkraftverket i sine uttalelser. DN viser til at veileder for landskapsutredninger for tiden prøves ut i flere vindkraftsaker, og anbefaler at denne fremgangsmåten legges til grunn også i denne konsekvensutredningen.

NVE har i samarbeid med Riksantikvaren og DN arbeidet med å utvikle en landskapsanalysemetodikk hvor naturfaglige og kulturminnefaglige aspekter er integrert i landskapsvurderingene, og hvor verdivurderingene i større grad skal være etterprøvbare. Metodikken blir nå testet ut i noen vindkraftprosjekter og skal siden evalueres. Kopperaa vindkraftverk er ikke utvalgt som et av prøveprosjektene, og NVE vil derfor ikke kreve at denne veilederen benyttes i arbeidet med konsekvensutredningen. NVE viser til kulepunkt to under temaet "Landskap", der det står at landskapsverdier i planområdet og tilgrensende områder skal beskrives og at tiltakets virkninger for landskapsverdiene skal vurderes.

Videre kreves det fotorealistiske visualiseringer av vindkraftverket, og flere høringsinstanser foreslår fotostandpunkter. Meråker kommune krever at vindkraftverket visualiseres fra punkter i kommunen som har stor verdi både for lokalbefolkning, hytteeiere og turister/reiseliv. De mener videre det er viktig å visualisere og vurdere virkninger av lysmerking av vindturbinene. Nord-Trøndelag fylkeskommune mener det er viktig med visualiseringer fra kjente steder, at disse stedene vises på et oversiktskart og at de berørte kommunene får være med på å bestemme hvilke steder som er aktuelle. De understreker at vurderingene av nær- og fjernvirkning bør omfatte veianlegg, nye kraftledninger, masseuttak, massedeponi, hogst og andre tiltak som følger med etablering av vindkraftverket. NNT ber om at vindkraftverket bør visualiseres fra forskjellige lokasjoner og ikke bare fra dalbunn og oppover. I tillegg bør veier og ryddebeltet også visualiseres.

Flere svenske høringsinstanser, blant annet Länsstyrelsen i Jämtlands län og Åre kommune ber om at visualiseringene og synlighetskart tydeliggjør hvordan vindkraftverket vil sees fra svensk side av grensen, blant annet med tanke på virkninger for turismebaserte interesser og hyttebebyggelse. Det bes også om at det redegjøres for hvordan en eventuell ledningstrasé i Sverige kommer å se ut frem til endestasjon.

NVE vil vise til kulepunkt fire under temaet "Landskap" hvor det settes krav til at visualiseringer skal lages fra representative steder og omfatte adkomst- og internveier, oppstillingsplasser, bygg og nettilknytning (med tilhørende ryddegate) der dette vurderes som hensiktsmessig. NVE legger til grunn at fotostandpunkter velges ut etter anbefaling fra fagutreder for visualiseringer/landskap og i samråd med berørte kommuner. Det bes i utredningsprogrammet også om at tiltakshaver vurderer de forslagene til fotostandpunkt som er innkommet i høringsuttalelsene. Når det gjelder lysmerking, har NVE satt krav om at visuelle virkninger knyttet til dette skal vurderes kort.

Flere høringsinstanser påpeker behovet for visualiseringer fra nærliggende friluftslivsområder og fra selve planområdet. Nord-Trøndelag turistforening skriver at det er viktig å vise hvordan vindkraftverket vil oppleves for en person som befinner seg i anlegget, og ber om at det puttes inn for eksempel mennesker eller biler i visualiseringene for at det skal være mulig å oppfatte dimensjonene.

NVE viser til temaet "Landskap", der det står at de visuelle virkningene skal synliggjøres fra nær avstand (opp til ca. 2-3 km), og vil anbefale tiltakshaver om å visualisere vindkraftverket fra et fotostandpunkt innenfor planområdet. Det bes også i utredningsprogrammet om at tiltakets skala skal synliggjøres i visualiseringene fra nær avstand.

3.4 Kulturminner

Sametinget anser potensialet for nye funn av ukjente automatisk fredete samiske kulturminner som stort, og viser til at befarings vil være eneste måte å kunne avdekke disse på og for å få sikker kunnskap. De minner videre om LOV1978-06-09 nr 50: Lov om kulturminner § 4 annet ledd, om at alle samiske kulturminner eldre enn 100 år er automatisk fredet, og om Kulturminneloven §§ 3 og 6, om at det ikke er tillatt å skade eller skjemme fredet kulturminne, eller sikringssonen på 5 meter rundt kulturminnet.

NVE vil vise til kulepunktene under temaet "Kulturminner og kulturmiljø" i utredningsprogrammet, der det blant annet står at kulturminner og -miljøer innenfor planområdet og i nærområdet skal beskrives og vises på kart, og at direkte og visuelle virkninger for kulturminner og kulturmiljø skal beskrives og vurderes.

3.5 Friluftsliv

Flere høringsinstanser skriver at Kopperaa er et viktig friluftslivsområde. De mener det er viktig at dagens bruk av planområdet og nærliggende områder beskrives, og at det gjøres en vurdering av hvordan tiltaket påvirker opplevelsesverdien i området og eventuelt medfører restriksjoner på utøvelsen av friluftsliv. Det påpekes at jakt er en viktig fritidsaktivitet i kommunen, og det bes om en utredning av virkninger for jakt og av eventuelle avbøtende tiltak. Det bes også om en utredning av alternative friluftslivsområder.

Meråker kommune ber om at virkninger for friluftsliv blir utredet, herunder *DNT-sti og Storlirenet*. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag mener det er behov for en mer omfattende undersøkelse av hvordan vindkraftanlegget påvirker bruken av området for jakt, fiske og friluftsliv, og ber om at sumvirkninger for jakt, fiske og friluftsliv utredes. Fjergen hytteforening ber om at det utredes hvilke konsekvenser vindkraftverket vil ha for jaktbare viltarter, og om jakt i området vil bli betraktet som en ekskursjon til et industriområde eller som friluftsliv. DN ber om at konsekvensene for turistforeningens sti og løypenett og Pilgrimsleden vurderes, og ønsker at det stilles krav om at DN-håndbok 25 *Verdsetting av friluftslivsområder* brukes i verdsettingsarbeidet.

NVE viser til kulepunkt én og to under tema "Friluftsliv og ferdsel", der det står at det skal redegjøres for friluftslivsområder som berøres av tiltaket og vurderes hvordan tiltaket vil påvirke friluftslivet i planområdet og tilgrensende områder. NVE forutsetter at en vurdering av virkninger for jakt skal være en del av denne utredningen. I utredningsprogrammet er det presisert at utredningen skal omfatte områdene som er nevnt over.

NVE anbefaler at DN's håndbøker benyttes i utredningsarbeidet, og at influensområdet vurderes i samråd med berørte kommuner. NVE viser videre til "Fremgangsmåte" under temaet "Friluftsliv og ferdsel", der det står at informasjon om dagens bruk av området og alternative friluftslivsområder skal innhentes fra lokale myndigheter og aktuelle interesseorganisasjoner. Når det gjelder vurdering av konfliktgrad, vil NVE påpeke at dette er utreders ansvar. En vurdering av om konfliktgraden er satt for lavt kan gjøres når utredningen foreligger.

3.6 Naturmangfold

3.6.1 *Naturtyper og vegetasjon*

Meråker kommune ber om at det kartlegges spesifikt flora og vegetasjon i vindkraftområdet med direkte fysiske inngrep (forbindelsesveier, mastfundamenter, transformatorstasjoner, oppstillingsplasser, masseuttaksområder og lignende), som faglig kunnskapsbase for eventuell tilbakeføring og revegetering av området.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag ber om at det i tillegg til selve planområdet også gjennomføres kartlegging av viktige naturtyper (herunder flora og vegetasjon) i tilknytning til planlagte veier og kraftlinjer etter metoder beskrevet i DN håndbok 13-99, revidert i 2007. Samlet konsekvens må presenteres på kart, verdien til lokalitetene fastsettes og konsekvensene for viktige naturtyper må vurderes. Fylkesmannen ber om at det ettersendes nye registreringer av viktige naturtyper sammen med en eventuell konsekvensutredning. Kartobjektene bes forlagt som shapefiler (SOSI, Euref 32V), og egenskapsbeskrivelsene bør ligge i Excel. Fylkesmannen vurderer at kunnskapen og materialet som foreligger om det biologiske mangfoldet ikke er tilfredsstillende og ber om at det gjennomføres en systematisk kartlegging av biologisk mangfold (naturtyper, flora og vegetasjon) gjennom nye systematiske feltundersøkelser i planområdet.

DN påpeker at eksisterende kunnskapsgrunnlag for naturmangfold i influensområdet er begrenset, og påpeker behov for feltundersøkelser (jf naturmangfoldslovens § 8) i området for å supplere og verifisere eksisterende kunnskap (jf KU-forskriften). Utredningsprogrammet bør konkretisere omfang og tidsrammer for feltarbeid og hvilke arter som bør prioriteres i feltundersøkelsene. DN mener at kartleggingene må gjennomføres med anerkjent og etterprøvbart metodikk, og at det i utredningsprogrammet fremgår at DN's håndbøker skal legges til grunn for å sikre en likeartet kartlegging i undersøkelsene. Utredningsprogrammet bør også stille krav om at man gjennom kartleggingen får oversikt over fugl og pattedyr – og deres funksjonsområder – som kan bli vesentlig berørt av tiltaket.

NVE viser til kulepunkt en, to og tre under tema "Naturtyper og vegetasjon" i utredningsprogrammet der det bes om at det skal utarbeides en oversikt over verdifulle naturtyper og rødlistede arter som kan bli berørt av tiltaket. Potensialet for funn av slike arter skal også vurderes. Under "Fremgangsmåte" poengterer NVE at dersom det ikke foreligger tilstrekkelig eksisterende kunnskap skal feltarbeid gjennomføres. NVE stiller også her krav til at vurderingene skal gjøres i henhold til rapporten "*Sammenhengen mellom rødlista for naturtyper og DN's håndbok 13*".

Nord-Trøndelag turistforening og Fjergen hytteforening ber om at NVE vurderer tiltaket opp imot konvensjoner og mål som Bonnkonvensjonen om trekkende arter. Nord-Trøndelag turistforening krever også at tiltaket vurderes opp mot regjeringens mål om ivaretagelse av inngrepsfri natur, konvensjonen om biologisk mangfold og Soria Moria-erklæringen om reiseliv. NVE vil vurdere tiltaket opp mot relevante konvensjoner og mål når konsekvensutredningene er gjennomført og en eventuell søknad foreligger.

3.6.2 *Fugl*

Flere høringsinstanser krever feltundersøkelser, kartlegging av leveområder og vurdering av virkninger for fugl. Meråker kommune påpeker at det bør være et særlig fokus på arealkrevende fuglearter som for eksempel rovfugl. Åre kommune ber om at konsekvensutredningen også bør belyse hvordan rovfuglers revir på svensk side av grensen kan påvirkes. Svensk ornitologisk forening ber om at virkninger for spillplasser for dobbeltbekkasin og rovfugl som jaktfalk og kongeørn utredes. Nord-

Trøndelag turistforening ber om at det utredes hvordan trekkfugl, jaktfalk og hubro bruker eller påvirkes av planområdet. Fjergen hytteforening ber om at forekomster av snøugle, jaktfalk og hubro i området utredes. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag ber om at det utredes for sumvirkninger for fugl og deres leveområder.

Etter NVEs vurdering ivaretas høringsinstansenes krav og ønsker gjennom kravene under temaet "Fugl" og "Samlet belastning jf. naturmangfoldsløven § 10" i utredningsprogrammet. I utredningsprogrammet spesifiseres det at lokale og regionale myndigheter og organisasjoner/ressurpersoner skal kontaktes som en del av utredningsarbeidet. NVE har i utredningsprogrammet presisert at det skal fokuseres på kritisk truede, sterkt truede, sårbare og nær sårbare arter. NVE vil ikke kreve at arbeidet med konsekvensutredningen skal omfatte flere års studier av trekkfugl, men forutsetter at virkninger for fugler på trekk vurderes.

NVE vil påpeke at vindkraftverket kan påvirke andre arter enn artene som er registrert innenfor planområdet. Dette gjelder særlig fugl. NVE vil derfor presisere at krav om utredning også gjelder arter som ikke er registrert innenfor planområdet, men som kan bli berørt av vindkraftverket. Når det gjelder krav om forskning, vil NVE ikke kreve dette som en del av en konsekvensutredning.

3.6.3 *Annen fauna*

Meråker kommune ber om at eventuelle virkninger for Stjørdalsvassdraget inkluderes i konsekvensutredningen.

DN skriver at det bør gjøres en vurdering av sannsynlighet for forekomst av og eventuell konflikt med flaggermus ved de aktuelle nettrasèene.

NTT ber om at det blir satt i gang en studie for hvordan rovdyrene i området blir påvirket av vindkraft.

NVE viser til temaet "Andre dyrearter", der det står at det skal utarbeides en oversikt over dyr som kan bli vesentlig berørt av tiltaket. NVE vil ikke kreve utredninger av arter som ikke kan bli vesentlig berørt.

3.6.4 *Naturmangfoldloven og prosess og metode*

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag skriver at behandlingen av en eventuell konsesjonssøknad må skje i tråd med bestemmelser i Naturmangfoldloven, og påpeker særlig §§ 8-12. Fylkesmannen anbefaler også at områdets økologiske funksjon og enkeltarter kartlegges i tråd med DN håndbok 11- *Viltkartlegging*.

Nord-Trøndelag turistforening krever en utredning med bruk av metoder fra DN's håndbok 24-2003, evt. bruk av håndbok 25-2004 for tilgrensende områder.

NVE legger til grunn at tiltakshaver i tilstrekkelig grad vil beskrive og vurdere tiltakets virkninger for naturmangfold ved å gjennomføre utredningskravene under temaet "Naturmangfold". Med bakgrunn i konsekvensutredningen, innkomne uttalelser og egne vurderinger vil NVE vurdere om saken er tilstrekkelig opplyst, jf. krav om kunnskapsgrunnlaget i naturmangfoldloven § 8. Virkningene vil bli vurdert opp mot naturmangfoldloven §§ 4 og 5.

Flere høringsinstanser krever forslag til avbøtende tiltak knyttet til naturmangfold, og at disse forslagene må legges til grunn og innarbeides i det videre prosjektarbeidet. Det kreves også en vurdering av samlet belastning for naturmangfoldet.

NVE viser i den sammenheng til kulepunkt to under "Prosess og metode", der det står at plantilpasninger, traséjusteringer og/eller andre tiltak som kan redusere mulige virkninger skal vurderes. NVE viser videre til kravene under "Samlet belastning, jf. naturmangfoldloven § 10", og mener høringsinstansenes krav om avbøtende tiltak og samlet belastning er ivaretatt.

3.7 Inngrepsfrie naturområder (INON) og verneområder

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag konstaterer at Kopperaa vindkraftverk vil innebære vesentlig bortfall av inngrepsfrie naturområder, herunder villmarksområder. Fylkesmannen mener at prosjektet må sees i sammenheng med andre vindkraftplaner i Midt-Norge, og ber om at det utarbeides en samlet oversikt over bortfall av INON-områder for E.ONs frem fremlagte planer for vindkraftverk i Nord-Trøndelag. Denne oversikten bør særlig fokusere på villmarksområder og også omfatte eventuell bortfall på svensk side av grensen. Fylkesmannen ber også om at det utredes for sumvirkninger for landskap og inngrepsfrie naturområder.

DN skriver at virkningene for inngrepsfrie naturområder må vurderes opp mot det nasjonale målet om at inngrepsfri natur skal ivaretas, og at reduksjon av INON må tall- og kartfestes.

NVE viser til temaet "Inngrepsfrie naturområder og verneområder", der det står at tiltakets virkninger for inngrepsfrie naturområder skal beskrives kort og at reduksjon av inngrepsfrie naturområder skal tall- og kartfestes. NVE anbefaler at tiltakshaver vurderer reduksjonen av INON opp mot gjenværende INON i regionen, og forutsetter at avbøtende tiltak knyttet til INON blir vurdert dersom utreder finner det hensiktsmessig. NVE forutsetter også at nasjonale mål om INON er et grunnlag for utreders vurdering av virkninger for inngrepsfrie naturområder. Naturmangfold og friluftsliv i det inngrepsfrie naturområdet blir etter NVEs syn tilstrekkelig omtalt og vurdert dersom tiltakshaver oppfyller kravene under temaene "Naturmangfold" og "Friluftsliv".

3.8 Støy og skyggekast

Flere høringsparter ber om at det utredes hvordan tiltaket kan berøre eksisterende og fremtidige hyttefelt i området.

Erfaringsvis er det visuelle virkninger, skyggekast og støy som i størst grad vil kunne føre til virkninger for fritidsboliger.

NVE viser til kulepunkt en under temaet "Støy", der det står at det skal vurderes hvordan støy fra vindkraftverket kan påvirke helårs- og fritidsboliger og friluftsliv i anleggs- og driftsperioden. NVE viser videre til "Fremgangsmåte" under temaet "Støy", der det står at støyutredningene skal ta utgangspunkt i "*Retningslinjer for behandling av støy i arealplanlegging*" (T-1442) og "*Veileder til retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging*" (TA-2115). Det skal redegjøres for bruk av metodikk for beregning av støyutbredelse, herunder bruk av markabsorpsjonsfaktor, kildestøy og hensyn til kupert terreng.

Når det gjelder skyggekast, viser NVE til kravene om at skyggekastvirkninger skal vurderes, om at det skal utarbeides kart som viser faktisk skyggekastbelastning og om at tidspunkt og varighet for skyggekast ved berørte boliger og fritidsboliger skal oppgis. Refleksblink er etter NVEs vurdering ikke en aktuell problemstilling.

Visuelle virkninger er ivaretatt under flere temaer i utredningsprogrammet, blant annet "Landskap". Under "Fremgangsmåte" krever NVE at det skal utarbeides visualiseringer fra representative steder. NVE anbefaler også at det utarbeides todimensjonale videoanimasjoner.

Under "Tiltaksbeskrivelse" i utredningsprogrammet fremgår det at tiltaket skal beskrives og begrunnes. I tillegg fremgår det under tema "Vurdering av alternativer" at bruken av området dersom vindkraftverket ikke realiseres skal beskrives.

NVE mener på bakgrunn av dette at det foreliggende utredningsprogrammet ivaretar mulige virkninger for hyttefelt.

3.9 Iskast

Fjergen hytteforening ber om at det utredes for farene ved iskasting, og eventuell behov for inngjerding av vindkraftverket.

NVE viser i den sammenheng til kulepunkt fire under "Annen forurensning", der det står at sannsynlighet for ising og risikoen for iskast skal vurderes. NVE forutsetter at tiltakshaver vurderer hvor ofte det kan forventes isdannelse, hvor store isklumper som kan dannes og hvor langt de evt. kan kastes. Det forutsettes også at tiltakshaver vurderer virkninger av iskast, og at forholdet til skiløyper og eventuelle skader vurderes.

3.10 Verdiskaping

Meråker kommune ønsker en realistisk utredning av direkte og indirekte virkninger for økonomiske forhold og sysselsetting i kommunen, både i anleggs- og driftsfasen.

Nord-Trøndelag turistforening krever at utredningen om verdiskapning ikke bare tar for seg positiv verdiskapning, men også negative virkninger i form av virkninger for reiselivsnæringen, attraktiviteten for hyttebebyggelse, salg av jaktkort og dårligere kvalitet på naturopplevelse. De ber også om at det utredes for hva kommunen tjener inn av eiendomsskatt etter 10 og 20 år. De ber videre om at det utredes for hvordan et vindkraftverk vil påvirke arbeidsplasser i turistnæringen ellers i Meråker kommune, både direkte og indirekte.

NVE viser til temaet "Verdiskaping", der det står at det skal beskrives hvordan tiltaket kan påvirke økonomien i berørte kommuner, herunder sysselsetting og verdiskaping lokalt og regionalt, og at dette skal beskrives for både anleggs- og driftsfasen. Disse kravene er etter NVEs vurdering tilstrekkelige.

NVE forutsetter at en vurdering av størrelse på eiendomsskatt er en del av utredningen om økonomiske virkninger for kommunen. En eventuell kompensasjon dersom eiendomsskatt på tekniske installasjoner bortfaller vil være en privat avtale. NVE vil ikke kreve en vurdering av dette som en del av søknad med konsekvensutredning.

3.11 Reiseliv og turisme

Meråker kommune ber om at det utredes for virkninger for lokalt reiseliv, både i nåtid og i framtid, og krever at også lokalt reiseliv utredes ved et 0-alternativ for utbygging.

Det bes om en utredning av virkninger for reiselivet, inkludert vurderinger av kvaliteten på naturopplevelsen, fremtidig merkevarerbygging for kommunene, virkninger knyttet til hytter og fremtidig salg av jaktkort.

I utredningsprogrammet fremgår det at reiselivsnæringen i området skal beskrives kortfattet, og at tiltakets mulige virkninger for reiseliv og turisme skal vurderes. NVE forutsetter at vurderingen av virkninger for reiseliv skjer på grunnlag av vurderinger av blant annet temaene som er nevnt over.

3.12 Landbruk

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag påpeker at det må gjøres ytterligere utredninger knyttet til landbruk enn det som fremgår av forslag til utredningsprogram. Det kreves at følgende utredes:

- Beskrivelse av hvilke omdisponeringer av areal tiltaket medfører for jord- og skogsarealer, samt begrensninger for driften av disse arealene samt influensområde.
- Omfanget av virkningene. En beskrivelse av verdier av de arealer som blir berørt og hvilken betydning endringer har for landbruket.
- Driftsmessige konsekvenser for jord- og skogbruk.
- Avbøtende tiltak.

NVE viser til temaet "Landbruk" i utredningsprogrammet, der det står at det skal gjøres en kortfattet vurdering av tiltakets eventuelle virkninger for jord- og skogbruk, herunder beite og jakt. Vurderingen skal omfatte alle relevante virkninger. NVE viser videre til kulepunkt to under "Prosess og metode", der det står at plantilpasninger, traséjusteringer og/eller andre tiltak som kan redusere mulige virkninger skal vurderes. Det forutsettes at utredningsarbeidet foregår i samråd med kommuner og grunneiere.

3.13 Reindrift

Flere høringsparter stiller i uttalelsene krav til hvordan forhold til reindrift og samiske interesser skal utredes, og påpeker viktigheten av at konsekvensutredningen for reindrift utføres av konsulenter som har innsikt i reindriftsfaglige spørsmål.

Meråker kommune forutsetter i sin uttalelse at det blir utarbeidet en helhetlig konsekvensutredning for reindrift for hele Feren reinbeitedistrikt. Dette skal sees i forhold til meldte vindkraftverk både i Meråker og Verdal kommuner og også i forhold til andre inngrep innenfor Feren reinbeitedistrikt.

Feren reinbeitedistrikt ber om at Kopperaa vindkraftverk ses i sammenheng med Hyllefjellet, Sognavola og Markavola vindkraftverk når det gjelder vurderinger for reindriften. De påpeker videre at konsekvensutredningen må kvantifisere sumvirkningene av alle inngrep i reinbeitedistriktet samt i de relevante nabodistriktene.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag kommenterer at hensyn til reindrift og samiske interesser bør tillegges stor vekt ved eventuell videre planlegging av vindkraftprosjektet.

Reindriftsforvaltningen Nord-Trøndelag ber om at planene for vindkraftverkene Markavola, Sognavola og Hyllefjellet må sees i sammenheng med Kopperaa vindkraftverk. Reindriftsforvaltninga krever at NVE i utredningsprogrammet for Kopperaa vindkraftverk setter vilkår om at tiltakshaver må utføre en helhetlig konsekvensutredning for Feren reinbeitedistrikt som vurderer de samlede effektene av planer og tiltak innenfor distriktet. De ber også om at tiltakshaver tar kontakt med de fire kommunene som utgjør Feren reinbeitedistrikt for et samarbeid om den helhetlige konsekvensutredningen. Videre mener Reindriftsforvaltningen at følgende momenter må tas inn i utredningsprogrammet for reindrift;

- *Det må gis en grundig beskrivelse av reindriftens bruk av området i dag og av potensiell bruk av området.*
- *Konsekvensutredningen må inneholde en beskrivelse av 0-alternativet.*
- *Alle inngrep og aktiviteter som følge av anlegget må inngå i konsekvensutredningen, inkludert kraftlinjer og veiframføring.*

- *Det må utredes både direkte og indirekte konsekvenser av tiltaket både for anleggsfasen og driftsfasen. Dette gjelder både beite- og driftsmessige konsekvenser, samt økonomiske, kulturelle og sosiale konsekvenser for berørte reindriftsutøvere.*
- *Det må beskrives mulige avbøtende tiltak for både driftsfasen og anleggsfasen.*
- *Behovet for miljøoppfølgingsprogram som kartlegger de faktiske virkningene i etterkant av en eventuell utbygging må vurderes.*
- *Vurdere konsekvensene av mulige sammenblandinger med Kall sameby på svensk side og nabodistrikter på norsk side.*

Reindriftsforvaltningen gjør oppmerksom på at utreder må se på reindriftens mulighet for bruk av helikopter til samling og flytting av rein ved en eventuell utbygging.

Kall sameby i Sverige ber om at det utredes for hvordan Kopperaa vindkraftverk vil påvirke samebyens reindriftnæring.

NVE forutsetter at utreder ivaretar de innkomne innspillene og Reindriftsforvaltningens liste over viktige temaer i arbeidet med utredningen. Når det gjelder økonomiske, kulturelle og sosiale virkninger, forutsetter NVE at reindriftsutredningen omfatter alle relevante virkninger av tiltaket. NVE har lagt inn krav i utredningsprogrammet om at vurderingen av samlede virkninger skal omfatte både andre vindkraftverk og andre planer med vesentlige virkninger for reindriften.

Sametinget ber om at konsekvensutredningen tar for seg den helhetlige situasjonen for reinbeitedistriktet, og samlet virkning for Feren reinbeitedistrikt må vurderes. Sametinget skriver at hvis tiltaket berører Essand reinbeitedistrikt, som også har beite i Meråker, må også de konsulteres i konsekvensutredningsprosessen.

Sametinget ønsker en avklaring på om det finnes annen samisk utmarksøvelse i planområdet, herunder småbruk, fiske, jakt, duodji (tradisjonelt samisk håndverk) og sanking.

NVE har lagt til et punkt i utredningsprogrammet om vurderinger av virkninger for tradisjonell utmarksbruk. Dette punktet ivaretar etter NVEs vurdering hensynet til tradisjonell utmarksbruk, herunder samisk utmarksbruk

Utover det ovenstående viser NVE til "Fremgangsmåte" under temaet "Reindrift" i utredningsprogrammet, der det står at sidaer, reinbeitedistrikt, Reindriftsforvaltningen og Sametinget skal kontaktes som en del av utredningen. NVE anbefaler at reindriften involveres så tidlig som mulig i utredningsprosessen. NVE forutsetter at det, så langt det er mulig, legges tradisjonell kunnskap om området og tradisjonell bruk av området til grunn for vurderingene.

3.14 Nedlegging av anlegget

Flere høringsinstanser er opptatt av tilbakeføring av planområdet etter endt konsesjonsperiode. Nord-Trøndelag turistforening krever en detaljert plan for hvordan området skal tilbakeføres til naturen etter endt konsesjonsperiode, og at følgende prinsipper følges:

- *Infrastruktur må ikke legges på berg, evt. at sporene dekkes hvis dette ikke kan unngås. Sprengningsarbeid må unngås. Veier bør legges på fylling i stedet for i skjæring.*
- *Jord som fjernes må lagres for å kunne brukes ved nedleggelse.*
- *Revegetering må skje så snart det er mulig.*
- *Det må i størst mulig grad unngås å legge infrastruktur på myr. Dersom dette ikke kan unngås, må det legges til rette for at vegetasjonen ser naturlig ut og at dreneringsforhold og grunnvannssammenhenger ikke avskjæres.*

Meråker kommune ber om at det utformes konkrete planer for hvordan en tenker seg at de fysiske inngrepene utført i planområdet skal tilbakeføres til mest mulig opprinnelig naturtilstand gjennom restaurering og revegetering. Restaureringen må ikke bidra til spredning av fremmede arter eller organismer som ikke naturlig forekommer på stedet. Dette punktet må belyses spesielt i planene. Det må også inngå opplysninger om hvem som skal være ansvarlig for tilbakeføringen og dekke kostnadene.

DN mener konsekvensutredningen bør gi råd om hvordan gjennomføringen av anleggets infrastruktur best kan legges til rette for gjenoppretting av naturlige forhold ved eventuell opphør av vindkraftverkets drift. Da et vindkraftverk gir så store inngrep i naturområder mener DN at utgangspunktet må være at disse inngrepene skal kunne gi nytte på lang sikt. Derfor bør utredningsprogrammet inkludere et krav om en beskrivelse av hvordan utbygger ser for seg at anlegget kan "gjenbrukes" i et eventuelt nytt vindkraftanlegg, og hvordan utformingen av omsøkte anlegg vil ta høyde for denne gjenbruken.

NVE viser til kulepunkt tre og åtte under "Infrastruktur og nettilknytning", der det står at alternative traseer for adkomstveier skal kartfestes og beskrives, og at det skal gis en kortfattet vurdering av hvordan området kan tilbakeføres etter endt konsesjonsperiode. Etter NVEs vurdering er dette tilstrekkelig. NVE vil anbefale tiltakshaver å ta med seg NTT sitt forslag til prinsipper i planleggingen av vindkraftverket.

3.15 Samlede virkninger

DN skriver i sin uttalelse at de anser det som viktig at Kopperaa vindkraftverk sees i sammenheng med andre planer om vindkraftverk i innlandsområder i Sør-Norge.

DN ber videre om at det vurderes om eksisterende og planlagte inngrep i området kan påvirke forvaltningsmålene for de samme arter/naturtyper som vindkraftverket kan ha virkninger for, jamfør naturmangfoldlovens § 10 om samlet belastning.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag mener det er hensiktsmessig med en overordna utredning/plan for å synliggjøre hvilke sumvirkninger prosjektene som er meldt i Nord-Trøndelag vil kunne få for regionale og nasjonale miljøverdier, herunder norsk landskap og INON-områder.

NVE viser til temaet "Samlet belastning, jf. naturmangfoldloven § 10", der det kreves en utredning av samlet belastning for naturmangfold. Utover dette vil ikke NVE kreve en utredning av samlede virkninger fra vindkraftverk og andre planer i området for andre temaer enn naturmangfold og reindrift. Dette vil etter NVEs vurdering føre til at arbeidet med konsekvensutredningen blir uhensiktsmessig omfattende. Dersom det kommer frem at andre tiltak i området har store virkninger for det som påvirkes vesentlig av vindkraftverket, kan NVE stille krav om tilleggsutredninger.

3.16 Annet

3.16.1 Virkninger for andre land

Svenske høringsinstanser ber om at det utredes hvordan prosjektet vil påvirke miljøinteresser på svensk side av grensen. Det bes også om at visualiseringene og synlighetskart tydeliggjør hvordan vindkraftverket vil oppleves fra svensk side av grensen.

NVE viser til kulepunkt fire under tema "Visuelle virkninger" hvor det står at det skal utarbeides et synlighetskart som viser vindkraftverkets synlighet inntil 20 km fra vindkraftverkets ytre avgrensing. Videre, under "Fremgangsmåte" under samme tema, står det at vindkraftverket blant annet skal

visualiseres fra områder på inntil 10 km. NVE forutsetter at konsekvensutredningen også vurderer de visuelle virkningene for interesser på svensk side av grensen, og at vindkraftverket visualiseres fra fotostandpunkter i Sverige.

Utover dette vises det til underkapittel 3.3 i dette notatet.

3.16.2 Hyttebygging

Meråker kommune krever at det skal utredes om en eventuell bygging av et vindkraftverk i den størrelsesorden som er meldt vil kunne påvirke framtidige muligheter for hyttebygging i kommunen.

Direktoratet for naturforvaltning vurderer at det vil være viktig at konsekvensutredningen kartlegger bruken av området med utgangspunkt også i hytteområdene på svensk side av grensen, i tillegg til hytteområdene langs Fjergen og i Teveldalen.

NVE viser til kulepunkt en under tema "Reiseliv og turisme" hvor det står at tiltakets mulige virkninger for reiseliv og turisme, herunder hytteturisme, skal vurderes. NVE forutsetter at konsekvensutredningen også vurderer virkningene for hyttebygging på svensk side av grensen. Utover dette vises det til underkapittel 3.8 i dette notatet.

3.16.3 Mineralske ressurser

Direktoratet for mineralforvaltning ber om at konsekvenser for mineralske ressurser i området utredes.

Etablering av vindkraftverk har etter det NVE kjenner til ikke konsekvenser for mineralske ressurser. Dersom det foreligger planer om gruvedrift eller lignende i området vil dette bli omfattet av "Forhold til andre planer" som omtales i underkapittel 3.2 i dette notatet.

3.16.4 Klimaregnskap

NTT mener at det trengs mer detaljerte studier, og krever et klimaregnskap for Kopperaa vindkraftverk.

Fjergen hytteforening ber om at det vurderes om økt energiproduksjon vil føre til at prisene faller slik motivasjonen for å redusere el som energi til oppvarming reduseres, og hvorvidt produksjon av mer fornybar energi fører til redusert bruk fossile energibærere.

NVE vil ikke pålegge tiltakshaver å utarbeide et klimaregnskap, men viser til kulepunkt tre under "Beskrivelse og begrunnelse for tiltaket", der det står at det skal redegjøres for hvordan prosjektet kan vurderes som et klimatiltak. NVE viser videre til at det foreligger flere studier med energiregnskap for vindkraftverk som tema, og at disse studiene kan omtales som en del av vindkraft som klimatiltak.

4 Miljøverndepartementets merknader til NVEs utkast til utredningsprogram

NVE forela Miljøverndepartementet et utkast til utredningsprogram 22.1.2013. Det framgår av e-post av 27.5.2013 at Miljøverndepartementet ikke har merknader til NVEs utkast til utredningsprogram.

5 Tematiske konfliktvurderinger

5.1 Generelt om tematiske konfliktvurderinger

Tematiske konfliktvurderinger ble behandlet i Stortingsmelding nr. 11 (2004-2005) Sametingets virksomhet i 2003. Følgende temaer inngår i konfliktvurderingene: naturmiljø, kulturmiljø og landskap (Direktoratet for Naturforvaltning og Riksantikvaren), reindrift – (Reindriftsforvaltningen) og forsvarrets interesser (Forsvarsbygg).

Prosjektene kategoriseres etter følgende generelle karakterskala:

Kategori A: Ingen konflikt

Kategori B: Mindre konflikt

Kategori C: Middels konflikt, men mulig å redusere konflikt ved avbøtende tiltak som for eksempel mindre justeringer av parken som flytting/fjerning av et mindre antall vindturbiner. Eventuelt et område med stor verdi men stor usikkerhet om konfliktgrad, men hvor sektormyndighet tror konfliktgraden vil være stor ("føre var").

Kategori D: Stor konflikt, men mulig å redusere konflikt ved avbøtende tiltak som for eksempel omfattende justeringer av parken som flytting/fjerning av et større antall vindturbiner.

Kategori E: Svært stor konflikt. Avbøtende tiltak vil ikke kunne redusere konflikt.

5.2 Tematisk konfliktvurdering av tiltaket

Direktoratet for naturforvaltning (DN) og Riksantikvaren (RA) har i brev av 23.11.2012 vurdert Kopperaa vindkraftverk til kategori C-D.:

Prosjekt	Naturmiljø	Kulturmiljø	Landskap	Sum
Kopperaa vindkraftverk	C-D	C-D	C-D	C-D

DN og RA skriver følgende i begrunnelsen for den samlede karakteren: *"Anlegget planlegges i et høyfjellsområde inntil svenskegrensen. Store hytteområder og merkede stier i influensområdet. Potensial for betydelig konflikt med friluftsliv. Lite kunnskap om naturmangfoldet i område, men potensial for konflikt med fugl og naturtyper. Landskapsmessig vil anlegget medføre store endringer."*

Det er gitt karakter C-D for tema naturmiljø, basert på følgende konfliktvurdering: *"Potensial for konflikt med fugl. Planområdet blir uaktuelt som friluftslivsområde. Indirekte visuelle virkninger – herunder blink/skygge og lys – for de nærliggende hytteområdene, og folk som ferdes etter TT-stier og Pilegrimsled og bruker nærliggende områder. Trolig betydelig konflikt med svenske landskaps- og friluftslivsinteresser."*

Det er gitt karakter C-D for tema kulturmiljø, basert på følgende konfliktvurdering: *"Mulig konflikt med samiske kulturminner i planområdet. Mulig indirekte påvirkning på pilgrimsled med kors."*

Det er gitt karakter C-D for tema landskap, basert på følgende konfliktvurdering: *"Vindkraftverk blir nye inngrep i et område som oppleves som relativt urørt, tross omkringliggende vannkraftutbygging. Infrastruktur knyttet til anlegget vil sette evigvarende spor i landskapet, og forandre landskapets karakter. Anlegget vil være synlig over store avstander, også fra "obrutna landskap" i Sverige, som er holdt unna vindkraftutbygging."*

Reindriftsforvaltningen har i brev av 11.1.2013 gitt prosjektet kategori D. Karakteren er satt under forutsetning av at dette er det eneste vindkraftverket som etableres i Gaasken-Laante sijte. Reindriftsforvaltningens begrunnelse for karaktergivningen er følgende:

"Gaasken-Laante sijte får berørt store deler av sine sentrale barmarksbeiter, herunder luftingsområder, oppsamlingsområde, flyttlei, reindriftsanlegg og parringsland. Regionalt vil dette medføre større belastning på øvrige beiteområder, og potensielt større konflikt med øvrige"

samfunnsinteresser i disse områdene. Videre vil distriktets tilpasningsevne ved dårlige beiteforhold eller andre faktorer reduseres betraktelig.

Plassering av vindmøllene vil ha mindre betydning for vurderingen av konsekvensene. Eneste direkte avbøtende tiltak vil være å redusere antall vindmøller og dermed også redusere planområdet for vindkraftverket. Færre vindmøller med større effekt vil sannsynligvis ha en mindre negativ effekt, forutsatt at også planområdet reduseres vesentlig.”

Forsvarsbygg skriver i brev av 6.9.2012 at det ikke er avdekket forhold som tilsier at prosjektet kommer i konflikt med forsvaret installasjoner og gir derfor tiltaket **kategori A**.

6 Innkomne merknader

Det har kommet inn 25 merknader til meldingen med forslag til utredningsprogram for Kopperaa vindkraftverk.

6.1 Lokale og regionale myndigheter

Meråker kommune skriver i brev av 4.10.2012 at kommunestyret har gjort følgende vedtak:

”Meråker kommune er positiv til at det gjennomføres en konsekvensutredning som grunnlag for en konsesjonssøknad for å etablere et eventuell framtidig vindkraftverk i Meråker.

Det er en forutsetning at det blir utarbeidet en helhetlig konsekvensutredning for reindrift for hele Feren reinbeitedistrikt. Dette skal sees i forhold til meldte vindkraftverk både i Meråker og Verdal kommuner og også i forhold til andre inngrep innenfor Feren reinbeitedistrikt.

En konsekvensutredning om bygging av vindkraft vil kunne få framtidige konsekvenser for framtidig hyttebygging i Meråker kommune. Som et minimum må det utredes om en eventuell bygging av et vindkraftverk i den størrelsesorden som er meldt vil kunne påvirke framtidige muligheter for hyttebygging i kommunen.

Det vil være viktig for Meråker kommune at konsekvensene knyttet til økonomiske forhold og sysselsetting, både under anleggsperioden og driftsperioden, er godt og ikke minst realistisk utredet. Direkte økonomiske konsekvenser for Meråkersamfunnet er selvfølgelig viktig, men også direkte arbeidsplasser knyttet til drift av selve vindkraftverket og indirekte effekter for blant annet industri, næringsliv generelt og reiseliv/turisme spesielt må utredes også ut i fra lokale forhold.

Framlagte melding virker relativt grundig med et bredt spekter av tema som skal konsekvensutredes. Meråker kommune ønsker likevel å understreke betydningen av at følgende tema undersøkes grundig:

- a. Synlighetsvurderinger fra punkter i kommunen som har stor verdi både for lokalbefolkning, hytteiere og turister/reiseliv (Fonnfjellet, Mannfjellet, Stordalen—Bjørneggen turisthytte, Teveltunet, Fagerlia—hyttefelt og toppen av skiheisen, Blåstøyten). Mulig lyssetting av mastene av hensyn til lufttrafikk må vurderes særskilt ut i fra synlighetsanalyser.*
- b. Ferdsl i området som er aktuelt for vindkraft med fokus på jakt/fiske, friluftsliv, DNT-sti og Storlirenet.*
- c. Konsekvenser for lokalt reiseliv, både i nåtid og i framtid, må belyses grundig. Meråker kommune krever at også lokalt reiseliv utredes ved et 0-alternativ for utbygging.*
- d. Utbedring av veger, nye veger og nettilknytning (bl.a. bruk av jordkabel) må*

konsekvensutredes i henhold til tema i utredningsprogrammet. Etterbruk og forvaltning av infrastrukturtiltak ved en eventuell utbygging må også belyses. Slike forhold har vist seg svært viktige i samband med utbygging av vannkraft i Meråker.

- e. Miljøverdier må generelt kartlegges grundig, men med et særlig fokus på arealkrevende fuglearter som f.eks. rovfugl.*
- f. Stjørdalselva er et nasjonalt laksevassdrag og det bes om at eventuelle effekter på Stjørdalsvassdraget av en eventuell vindkraftutbygging inkluderes i konsekvensutredningen.*
- g. Flora og vegetasjon i vindkraftområdet med direkte fysiske inngrep (forbindelsesveier, mastfundamenter, transformatorstasjoner, oppstillingsplasser, masseuttaksområder og lignende), kartlegges spesifikt, som faglig kunnskapsbase for eventuell tilbakeføring og revegetering av området.*
- h. Det skal utformes konkrete planer for hvordan en tenker seg at de fysiske inngrepene utført i planområdet skal tilbakeføres til mest mulig opprinnelig naturtilstand gjennom restaurering og revegetering. Restaureringen må ikke bidra til spredning av fremmede arter eller organismer som ikke naturlig forekommer på stedet. Dette punktet må belyses spesielt i planene. Det må også inngå opplysninger om hvem som skal være ansvarlig for tilbakeføringen og dekke kostnadene.*

Dersom E-ON velger å gå videre med konsekvensutredning og søknad, skal det startes forhandlinger om en utbyggingsavtale med tiltakshaver. Formålet med avtalen er at lokalsamfunnet må få en bedre kompensasjon ved en eventuell utbygging”

Fylkesmannen i Nord - Trøndelag skriver i brev av 8.10.2012 at ”Fylkesmannen er positiv til vindkraft som supplerende energikilde og for å styrke regional energisituasjon og forsyningsikkerhet, og har i tråd med dette stilt seg positivt til flere store vindkraftprosjekt og nødvendige overføringslinjer i Nord-Trøndelag”. Videre konstaterer Fylkesmannen at behovet for nye kraftprosjekter i regionen likevel er redusert fordi kraftbalansen og distribusjonsnettet i Midt-Norge er betydelig styrket de senere år. I tillegg innebærer fremlagt melding utbygging av vindkraft i helt andre deler av fylket enn der tidligere prosjekter er lokalisert, noe som vil være utfordrende på en rekke områder, herunder; miljøinteresser, reindriftsinteresser og andre samiske interesser. I lys av dette anser ikke Fylkesmannen det som hensiktsmessig med videre planlegging av nye vindkraftverk i denne delen av Nord-Trøndelag.

Sett i lys av dagens omfang av vindkraftprosjekter i Midt-Norge påpeker Fylkesmannen at det vil være formålstjenelig med en overordna vurdering av vindkraft i tråd med OEDs ”*Veileder for regionale planer for vindkraft*” og ”*Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftverk*”.

Fylkesmannens syn på lokalisering av vindkraftutbygging i regionen er også sammenfallende med de syn som er fremmet av Nord-Trøndelag Fylkeskommune, jf *Regional Planstrategi 2012-2016* og høringsutkast for *Regional plan for arealbruk-Nord-Trøndelag* fra juni 2012. Fylkesmannen påpeker også sine sammenfallende synspunkter vedrørende lokalisering av vindkraftverk med; Sør-Trøndelag Fylkeskommunes uttalelser i *Fylkesdelsplan for vindkraft 2008-2020*, samt i Fylkesmannen i Sør-Trøndelag sitt brev til NVE 30.03.12 om Stokkefjellet vindkraftverk m.fl.

Fylkesmannen anser forslag til konsekvensutredningsprogrammet i fremlagte melding om Kopperaa vindkraftprosjekt som tilfredsstillende for enkelte fagfelt, men påpeker at det er vesentlige mangler på andre fagområder. Disse fagområdene omfatter;

- Landbruksområdet, herunder;
 - Virkninger av tiltaket. Beskrivelse av hvilke omdisponeringer av areal tiltaket medfører for jord- og skogsarealer, samt begrensninger for driften av disse arealene samt influensområde.

- Omfanget av virkningene. En beskrivelse av verdier av de arealer som blir berørt og hvilken betydning endringer har for landbruket.
- Driftsmessige konsekvenser for jord- og skogbruk.
- Avbøtende tiltak.
- Beredskapsområdet, herunder;
 - Energisituasjon og samfunnssikkerhet.
- Miljøområdet;
 - Fylkesmannen påpeker at den planlagte utbyggingen av vindkraft i indre deler av Nord-Trøndelag vil innebære betydelig påvirkning på biologisk mangfold og medføre stort bortfall av inngrepsfri natur. Fylkesmannen mener derfor det er hensiktsmessig med en overordna utredning/plan på feltet for å synliggjøre hvilke samlede virkninger prosjektene vil kunne få for regionale og nasjonale miljøverdier, herunder norsk landskap og INON-områder.
 - Fylkesmannen skriver også at behandlingen av en eventuell konsesjonssøknad må skje i tråd med bestemmelser i *Naturmangfoldloven*, og påpeker særlig §§ 8-12.

For at Fylkesmannen skal kunne ha tilstrekkelig beslutningsgrunnlag påpekes det viktigheten av å gjennomføre feltundersøkelser (jf. KU-forskrift) for å supplere eksisterende kunnskap om de aktuelle fagtemaene.

Fylkesmannens kommentarer og merknader til foreslåtte utredningsprogram på de enkelte fagtema omfatter blant annet følgende:

- Inngrepsfrie områder (INON);
 - Fylkesmannen konstaterer ut i fra kart at Kopperaa vindkraftverk vil innebære vesentlig bortfall av inngrepsfrie naturområder, herunder Villmarksområder. Fylkesmannen mener at fremlagte prosjekt må sees i sammenheng med andre vindkraftplaner i Midt-Norge, og ber om at det utarbeides en samla oversikt over bortfall av INON-områder for E.ONs frem fremlagte planer for vindkraftverk i Nord-Trøndelag. Denne oversikten bør særlig fokusere på Villmarksområder samt omfatte eventuell bortfall på svensk side av grensen.
- Biologisk mangfold (naturtyper, fauna, flora og vegetasjon);
 - Kunnskapen og materialet som foreligger om det biologiske mangfoldet i planområdet til vindkraftverket, vil etter Fylkesmannens vurdering ikke gi et tilfredsstillende beslutningsgrunnlag. Det er derfor behov for å gjennomføre en systematisk kartlegging av biologisk mangfold gjennom nye feltundersøkelser i planområdet.
 - I tillegg til selve planområdet, skriver Fylkesmannen at det må gjennomføres kartlegging av viktige naturtyper (herunder flora og vegetasjon) i tilknytning til planlagte veier og kraftlinjer etter metoder beskrevet i DN håndbok 13-99, revidert i 2007. Samlet konsekvens må presenteres på kart, verdien til lokalitetene fastsettes og konsekvensene for viktige naturtyper må vurderes. Fylkesmann ber om at det ettersendes nye registreringer av viktige naturtyper sammen med en eventuell konsekvensutredning. Kartobjektene bør forligge som shapefiler (SOSI, Euref 32V), og egenskapsbeskrivelsene bør ligge i Excel.
 - Fylkesmannen anbefaler også at områdets økologiske funksjon og enkeltarter kartlegges i tråd med DN håndbok 11-*Viltkartlegging*. Det er viktig at konsekvensutredningen omfatter kartlegging av naturtyper og deres økologiske funksjon og områdets betydning som leveområde for pattedyr og fugler.
- Jakt/Fiske/Friluftsliv;

- Den fremlagte meldingen uttaler i kapittel om *Virkninger ved bygging av et vindkraftverk* at jakt, fiske og friluftsliv kan foregå som før. Dette vurderer Fylkesmannen bare som en teoretisk tilnærming, og mener at det er behov for en mer omfattende undersøkelse om hvordan vindkraftanlegg påvirker bruken av områdene for dette fagtemaet.
- Reindrift, samiske interesser;
 - Fylkesmannen kommenterer at hensyn til reindrift og samiske interesser bør tillegges stor vekt ved eventuell videre planlegging av vindkraftprosjektet.

Nord-Trøndelag fylkeskommune skriver i brev av 8.10.2012 at de primært ber om at NVE vurderer behovet for videre planlegging av vindkraftverk innen Nord-Trøndelag. Fylkeskommunen påpeker også at det bør utredes for nye kapasitetsvurderinger knyttet til det sentrale overføringsnettet i forhold til Statsnetts utbyggingsstrategier, samt behov for tilgang til sentralnettet også fra vindkraftprosjekter i Nord-Norge.

Fylkeskommunen opplyser også om fylkestingets strategier for bygging av vindkraftverk i Nord-Trøndelag gjennom "*Regional planstrategi for Nord-Trøndelag 2012-2015*" og viser videre til "*Regional plan for arealbruk, Høringsdokument*". Fylkeskommunen utarbeider en helhetlig regional plan for arealbruk, som er på høring til 1.1.2013. Når fylkestinget har gjort endelig vedtak av "*Regional plan for 1. halvår 2013*", vil denne erstatte fylkeskommunens tidligere strategier for vindkraft, og forankres som regional plan etter Plan- og bygningsloven.

Reindriftsforvaltningen Nord-Trøndelag skriver i brev av 26.6.2012 at hele planområdet ligger innenfor Feren reinbeitedistrikt (helårsdistrikt), bestående av fire driftsenheter med et fastsatt øvre reintall på 1600 dyr. Reindriftsforvaltningen påpeker at distriktet er sterkt påvirket av tekniske inngrep. Dette er blant annet et svært høyt antall fritidsboliger innfor distriktsgrensen som kan påvirke reinens beitebruk i området, og landbruksområder, vannkraftutbygging, massetak og alpinanlegg som gjør det tilgjengelige beitearealet for distriktet vesentlig mindre enn hva det totale arealet (2429 km²) tilsier. I tillegg har også Feren reinbeitedistrikt problemer med store tap av dyr til rovdyr, og en del utfordringer knyttet til organisert ferdsel i distriktenes sommerbeiter. Reindriftsforvaltningen viser også til at det etter en nedgang i distriktets reintall på 2000-talet, nå begynner å komme opp igjen på et forventet nivå.

Reindriftsforvaltningen skriver at det foreslåtte utredningsprogrammet tar opp de fleste hovedproblemstillingene som er relevant for en reindriftsutredning, men de har noen momenter de likevel vil peke på;

- Planene for vindkraftverkene Markavola, Sognavola og Hyllfjellet må, sammen med Kopperaa vindkraftverk, sees i sammenheng. Sognavola og Hyllfjellet ligger innenfor Feren reinbeitedistrikt og vil berøre i underkant av 5 % av distriktets totale areal som er egnet for reinbeite.
- Reindriftsforvaltningen viser til forskrift om konsekvensutredninger av 26.06.2009, vedlegg III, under bokstav b fjerde ledd, og mener på bakgrunn av dette at NVE i utredningsprogrammet for Kopperaa vindkraftverk må stille vilkår om at tiltakshaver må utføre en helhetlig konsekvensutredning for Feren reinbeitedistrikt som vurderer de samlede effektene av planer og tiltak innenfor distriktet.

Reindriftsforvaltningen opplyser også om at de fire kommunene som utgjør Feren reinbeitedistrikt er i gang med en helhetlig konsekvensutredning for distriktet. Innherred samekommune er pålagt ansvaret

for gjennomføringen av utredningen, og Reinbeitedistriktet ser det som naturlig at tiltakshaver tar kontakt med disse for et samarbeid om den helhetlige konsekvensutredningen.

Videre mener Reindriftsforvaltningen at følgende momenter må tas inn i utredningsprogrammet;

- *Det må gis en grundig beskrivelse av reindriftens bruk av området i dag og av potensiell bruk av området.*
- *Konsekvensutredningen må inneholde en beskrivelse av 0-alternativet.*
- *Alle inngrep og aktiviteter som følge av anlegget må inngå i konsekvensutredningen, inkludert kraftlinjer og veiframføring.*
- *Det må utredes både direkte og indirekte konsekvenser av tiltaket både for anleggsfasen og driftsfasen. Dette gjelder både beite- og driftsmessige konsekvenser, samt økonomiske, kulturelle og sosiale konsekvenser for berørte reindriftsutøvere.*
- *Det må beskrives mulige avbøtende tiltak for både driftsfasen og anleggsfasen.*
- *Behovet for miljøoppfølgingsprogram som kartlegger de faktiske virkningene i etterkant av en eventuell utbygging må vurderes.*
- *Vurdere konsekvensene av mulige sammenblandinger med Kall sameby på svensk side og nabodistrikter på norsk side.*

Reindriftsforvaltningen gjør oppmerksom på at utreder må se på reindriftens mulighet for bruk av helikopter til samling og flytting av rein ved en eventuell utbygging. De understreker også viktigheten av et godt samarbeid mellom utreder og reinbeitedistriktet for å oppnå et best mulig resultat av utredningen, og at reindriftsmyndigheter på svensk side bør orienteres om planene.

Reindriftsforvaltningen påpeker også viktigheten av at utreder må besitte god reindriftsfaglig kompetanse.

Tilslutt orienterer Reindriftsforvaltningen om Plan- og bygningsloves § 5-4 til 5-6, jmfør energilovens § 2-1, og varsler på bakgrunn av dette om at en eventuell konsesjonssøknad for Kopperaa vindkraftverk vil bli lagt frem for områdestyret med mulig forslag om innsigelse fordi tiltaket kommer i konflikt med sentrale beiteområder.

6.2 Sentrale myndigheter

Forsvarsbygg skriver i brev av 6.9.2012 at Kopperaa vindkraftverk ikke vil komme i konflikt med Forsvarets installasjoner.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) skriver i brev av 28.9.2012 at den foreliggende meldingen er av god kvalitet, og gir en nøktern, kortfattet og konkret beskrivelse av landskapet, friluftslivet og av kjente forekomster av naturmangfold med mer. DN påpeker derimot at forslag til utredningsprogram er for generelt – både for kommentarer i høringsfasen, for utrederne og for vurdering av metode og resultat i etterkant.

På grunn av alle planene om vindkraftverk som forligger i Midt-Norge som fokuserer på høyfjellsområder i innlandet, mener DN at det er viktig at NVE ser Kopperaa vindkraftverk i sammenheng med øvrige vindkraftverk i innlandet i Sør-Norge (Nord-Trøndelag-Østfold). Dette med spesiell tanke på gjenværende større sammenhengende naturområder.

DN sine kommentarer til utbyggers forslag til utredningsprogrammet retter seg også mot NVEs mal for utredningsprogram, da denne i følge DN lite tilpasses hvert enkelt prosjekt og er derfor for generell og lite spesifikk.

DN ønsker at en ny veileder for vurdering av landskapsvirkninger (Clemetsen og Simensen, 2010) skal legges til grunn for konsekvensutredninger i vindkraftsaker. De mener at bruk av denne

veilederen gjør det lettere å etterprøve vurderingene som gjøres i konsekvensutredninger. I tillegg vil en slik veileder også gjøre det lettere å sammenlikne konfliktnivået på ulike saker, noe de påpeker som en ubetinget fordel når konsesjonsspørsmål skal avgjøres.

Når det gjelder friluftsliv vurderer DN at det vil være viktig at konsekvensutredningen kartlegger bruken av området med utgangspunkt i hytteområdene på svensk side av grensen, i tillegg til hytteområdene langs Fjergen og i Teveldalen. Videre bør også konsekvensene for turistforeningens sti- og løypenett og Pilgrimsleden vurderes. DN ønsker at det stilles krav om at DN-håndbok 25 *Verdsetting av friluftslivsområder* brukes i verdsettingsarbeidet.

DN påpeker at eksisterende kunnskapsgrunnlag for naturmangfold i influensområdet er begrenset, og påpeker behov for feltundersøkelser (jf naturmangfoldslovens § 8) i området for å supplere og verifisere eksisterende kunnskap (jf KU-forskriften). Utredningsprogrammet bør konkretisere omfang og tidsrammer for feltarbeid og hvilke arter som bør prioriteres i feltundersøkelsene.

DN mener at kartleggingene må gjennomføres med anerkjent og etterprøvbart metodikk, og at det i utredningsprogrammet fremgår at DN's håndbøker skal legges til grunn for å sikre en likeartet kartlegging i undersøkelsene. Utredningsprogrammet bør også stille krav om at man gjennom kartleggingen får oversikt over fugl og pattedyr – og deres funksjonsområder – som kan bli vesentlig berørt av tiltaket. Dette med særlig fokus på prioriterte, kritisk truede, sterkt truede og sårbare arter, ansvarsarter og jaktbare arter. DN skriver videre at det bør gjøres en vurdering av sannsynlighet for forekomst av og eventuell konflikt med flaggermus ved de aktuelle nett-traséene. I tillegg må det vurderes om eksisterende og planlagte inngrep i området kan påvirke forvaltningsmålene for de samme arter/naturtyper som vindkraftverket kan ha virkninger for, jmfør naturmangfoldslovens § 10 om samlet belastning.

DN mener konsekvensutredningen bør gi råd om hvordan gjennomføringen av anleggets infrastruktur best kan legge til rette for gjenoppretting av naturlige forhold ved eventuell opphør av vindkraftverkets drift. Da et vindkraftverk gir så store inngrep i naturområder mener DN at utgangspunktet må være at disse inngrepene skal kunne gi nytte på lang sikt. Derfor bør utredningsprogrammet inkludere et krav om en beskrivelse av hvordan utbygger ser for seg at anlegget kan "gjenbrukes" i et eventuelt nytt vindkraftanlegg, og hvordan utformingen av omsøkte anlegg vil ta høyde for denne gjenbruken.

Tilslutt påpeker DN at NVE understreker betydningen av god kildebruk og arbeidsbeskrivelse i utredningsprogrammet.

Sametinget skriver i brev av 25.9.2012 at de slutter seg til tiltakshavers forslag til konsekvensutredningsprogram. Sametinget ønsker videre å gjøre oppmerksom på at det finnes annen samisk utmarksutøvelse som må avklares om finnes i planområdet. En slik avklaring kan gjøres enklest ved å ta dette opp som tema under møtene med reindriftsutøvere i området.

Sametinget påpeker videre nødvendigheten av at konsekvensutredningen for reindrift utføres av konsulenter som har innsikt i reindriftsfaglige spørsmål. Konsekvensutredningen bør videre ta for seg den helhetlige situasjonen for reinbeitedistrikt(ene), og samlet virkning må vurderes. Sametinget skriver videre at de støtter reinsdriftsagronomens vurderinger i brev av 16.6.2012 fra reinsdriftsforvaltningen Nord-Trøndelag, om at de samlede virkningene for Færen reinbeitedistrikt må utredes. Med bakgrunn i vurderinger om samlede virkninger for reindriften, varsler Sametinget at det kan bli aktuelt å be om konsultasjoner for denne meldingen samt for de andre vindkraftverkene E.ON har sendt melding om i Nord-Trøndelag.

Hvis tiltaket berører Essand reinbeitedistrikt, som også har beite i Meråker, må også de konsulteres i konsekvensutredningsprosessen.

Kulturminner og kulturmiljø skal vurderes, og Sametinget påpeker at samiske kulturminner er særlig utsatt for ødeleggelse da mye har grodd til og forsvunnet allerede. Sametinget anser potensialet for nye funn av ukjente automatisk fredete samiske kulturminner som stort, og viser til at befaring vil være eneste måte å kunne avdekke disse på og for å få sikker kunnskap. De minner videre om LOV1978-06-09 nr 50: Lov om kulturminner § 4 annet ledd, om at alle samiske kulturminner eldre enn 100 år er automatisk fredet, og om Kulturminneloven §§ 3 og 6, om at det ikke er tillatt å skade eller skjemme fredet kulturminne, eller sikringssonen på 5 meter rundt kulturminnet.

Tilslutt viser Sametinget til Kulturminneloven §§ 3, 8 og 9, og presiserer at forholdet til kulturminner ikke blir endelig avklart ved oppfyllelse av utredningsplikten i henhold til FOR 2009-06-26 NR 855: Forskrift om konsekvensutredninger, jamfør Plan- og bygningsloven § 4-2- andre ledd.

Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (DMF) skriver i brev av 12.9.2012 at mineralske ressurser bør nevnes som et eget tema i utredningsprogrammet.

Kystverket skriver i brev av 29.6.2012 at de ikke har noen merknader til fremlagte melding.

6.3 Svenske instanser

Naturvårdsverket i Sverige har mottatt og sammenfattet til sammen 6 høringsuttalelser fra svenske instanser. Disse er presentert nedenfor:

Energimyndigheten påtar at det finns flera utpekade riksintressen på den svenska sidan att ta hänsyn till och utvärdera i den kommande konsekvensutredningen. Den tänkta synlighetskartan kommer att tydliggöra hur verken kan komma att synas från svensk sida och huruvida fotomontage är önskvärda från svenskt perspektiv.

Länsstyrelsen i Jämtlands län framför att för att kunna bedöma de miljökonsekvenser som projektet kan medföra på svenska intressen ska E.ON ta fram följande uppgifter:

- *alternativa lokaliseringar till projektet Kopparå*
- *utreda påverkan av projektet på de riksintressen som området på svensk sida omfattar enligt 3 och 4 kap. miljöbalken*
- *en rennäringsutredning som redogör för hur det samiska kulturarvet och rennärningen påverkas*
- *en fågelinventering*
- *en landskapsanalys*
- *en siktanalys*
- *fotomontage*
- *en redogörelse för hur eventuell hindermarkering inverkar på landskapet och närboende*
- *en redogörelse av vart alternativ ledningsdragning i Sverige kommer att dras fram till anslutningspunkten.*

Åre kommun anser att den kommande konsekvensutredningen speciellt bör belysa följande områden:

- *ev ledningsdragning på den svenska sidan av gränsen*
- *rennäringsfrågorna speciellt inriktat på effekterna av förändrade flyttningsmönster*
- *rovfågelrevir på svenska sidan som kan påverkas av vindkraftsparker i Kopparå*
- *visualiseringar även med tanke på turistiska intressanta områden i Sverige.*

Kalls sameby (genom Gärde Wesslau Advokatbyrå) motsätter sig en etablering av vindkraftsparken. I yttrandet redogörs kortfattat för förutsättningarna för rendrift i Kalls sameby och på vilka sätt en vindkraftsetablering på norsk sida skulle kunna påverka samebyns rendrift. Samebyn betonar den regionala störningseffekten och omnämner bl a förlorade betesarealer, undvikandeeffekter, ökat betestryck, förhindrad fri strövning och försvårad bevakning, rensamling och

flytting. Samebyn tar opp att området på den svenska sidan är ett område av riksinteresse för rennæringen enligt miljøbalken samt att Åre kommuns oversiktsplan inte tillåter store vindkraftverk på den svenska sidan. Kalls sameby oppmærksammar i yttrandet domar i Norge og Sverige samt uttalelse frå FN:s komité for de menneskelige rettigheterna angående ett finskt ærende, som berør samers rett og renbetesretten.

Kalls sameby anser att de miljøkonsekvenser som har redogjorts for i yttrandet noggrant måste utredas, belystas og bedømmes i den kommende miljøkonsekvensbeskrivningen.

Bilagte till yttrandet finns en allmän beskrivning av renen og om hur renskøtselnen bedrivs som tagits fram av Öje Danell, professor emeritus, tidigare verksam vid lantbruksuniversitetet (SLU), bilaga 1. I en bilaga 2 finns ett sakkunnighetsutlåtande frå Öje Danell som berør störningseffekter og som åberopades i mark- og miljøøverdomstolen avseende etablering av en vindpark i en samebys renskøtselområde, M 824-11, där dom meddelades den 23 november 2011 (Bjørkhøjdendomen).

Jämtlands läns ornitologiska förening är starkt kritisk till E.ON Vind Sverige AB:s planerte vindkraftspark i Kopperå. Flere sjållsynte og hånssynskråvande fågelarter hækkar i det aktuelle fjællområdet og kan påverkas negativt genom habitatsförlust, barriæreffekter og kollisioner. I grænsområdet finns flere spelplatser for den i Sverige næra hotade dubbelbeckasinen. Om planerna på vindkraftspark drivs vidare bør forutøm spelplatser for dubbelbeckasin æven hotade rovfåglar bl a jaktfalk og kungsörn inventeras. Inventeringsliste øver fågelarter med hotstatus som inventerats i området Storlien – norske grænsen bifogas.

Jacob De Geer (genom Gårde Wesslau Advokatbyrå) är ägare till den fastighet i Sverige som grænsar till den planerte vindkraftsparken. I yttrandet redogørs for fastigheten og den verksamhet som bedrivs där, fræmst arrangemang av jakt- og fiskeoppvelser. I yttrandet redogørs æven for de förvæntade effekterne av vindkraftsparken vad gæller landskapsbild, påverkan på fågelliv og øvrige faunan samt buller og hur dessa effekter i sin tur kommer att påverka den verksamhet som bedrivs på fastigheten. I yttrandet hånvisas till Åre kommuns oversiktsplan. Jacob De Geer anser att de miljøkonsekvenser som redogjorts for i yttrandet måste utredas, belystas og bedømmes i den kommende miljøkonsekvensbeskrivningen.

6.4 Interesseorganisasjoner

Norges Miljøvernforbund (NMF) skriver i brev av 22.6.2012 at de er i mot etablering av Kopperaa vindkraftverk.

NMF skriver at tiltaket og vindkraft generelt medfører; store visuelle virkninger, hogstfelt som hindrer binding av karbon og dermed økt CO₂ utslipp, reduksjon i biologisk mangfold, rasering av natur, kollisjonsrisiko for rovfugler, fragmentering av leveområder for flere arter, frigjøring av noen titalls tusen tonn karbon til atmosfæren, store støyvirkninger (også lavfrekvent), forstyrrende skyggekastvirkninger, elektromagnetisk stråling for mennesker og dyr, negative virkninger for reiseliv (økoturisme) og friluftsliv, fall i eiendomspriser og en trussel mot norsk næringsliv. NMF fremhever også at vindkraftverk er den mest arealkrevende form for energiproduksjon, og at det ikke er noen garanti for at vindkraft vil erstatte ikke-fornybare energikilder.

NMF mener det er spesielt viktig å ivareta inngrepsfrie områder (INON) med truede rovdyr (gaupe og jerv) som er registrert i Meråker kommune. Det krysser også flere trekkveier for elg igjennom planområdet, og flere nær-truede plantearter er funnet i det nordøstre hjørnet av planområdet.

De mener også at vindkraft er en ustabil og unødvendig energikilde, og at termiske kraftverk som kull og gass derfor må komme i tillegg, og foreslår en rekke andre alternative tiltak til en miljøvennlig og bærekraftig energipolitikk. NMF konkluderer med at energiøkonomisering, oppgradering av eksisterende vannkraftanlegg og linjennett i landet er mer samfunnsøkonomisk lønnsomt. De nevner også at det heller bør satses på bioenergianlegg, da Meråker er en stor skogkommune. Avslutningsvis nevner de at det bør kreves jordkabel i tilknytning til hele anlegget og at tiltakshaver og eventuelle kjøpere må ha en kontinuerlig bankgaranti slik at de har mulighet til å fjerne anlegget.

Naturvernforbundet i Nord-Trøndelag (NNT) skriver i brev av 27.9.2012 at områder i Norge som ikke er preget av inngrep er vurdert som en særskilt verdi for samfunnet, samtidig som det er et levested for mange av våre dyre- og plantearter, deriblant truede og sårbare arter. NNT skriver videre at det er viktig å gjøre en helhetlig vurdering (både regionalt og nasjonalt) av tap av INON-områder til energisektoren, og ikke kun for dette prosjektet. De påpeker at hvis hele planområdet bygges ut ville dette tilsvare et like stort område som hele Nord-Trøndelag fylke fikk redusert av uberørt natur i 2003-2008, og at inngrepsfri natur derfor er et viktig tema for den videre vurderingen av tiltaket.

NNT skriver at Norge er forpliktet gjennom flere internasjonale vernekonvensjoner å sikre levedyktige bestander av dyre- og planter. I 2010 var endret arealbruk vurdert som den viktigste påvirkningsfaktoren for truede eller nær truede arter i fjellet i følge Artsdatabasen. Det vil være viktig å innhente kunnskap om naturmangfoldet i området, og kartlegge forekomster av dyr (inkludert trekkfugl og rovdyr), planter og områdets økofunksjon. De påpeker videre at den fremlagte meldingen allerede beskriver en del arter som er observert i og rundt området som kan bli truet av en eventuell utbygging. NNT stiller også spørsmål ved hvordan en nedleggelse av vindkraftverket og hvordan en tilbakeføring av området til naturen vil være mulig når fjellområder er svært sårbare og bruker lang tid på å "reparere" sår og inngrep. De påpeker at utbygging av vei til vindkraftverket vil være problematisk da det er vanskelig å unngå berg- og myrområder.

Når det gjelder visualisering skriver NNT at vindkraftverket bør visualiseres fra forskjellige lokasjoner, ikke bare fra dalbunn og oppover, og at veier og ryddebeltet også bør visualiseres.

NNT skriver at friluftslivsaktivitetene i området vil få en redusert opplevelsesverdi når landskapet visuelt endrer karakter, og støy vil virke forstyrrende i et område mange søker seg til for nettopp stillheten. I tillegg vil det bli en risiko for iskasting fra vindkraftverket. Også aktiviteter rundt planområdet vil bli visuelt påvirket og vil av dette få en redusert verdi. NNT referer videre til "Retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging", hvor det kan leses at *kommunen bør unngå å lokalisere nye støykilder slik at verdifulle stille områder forsvinner eller reduseres i omfang*. NNT påpeker at selv om det gjøres en ny definisjon av området til "nærfriluftsområde" eller "bypark" blir det fortsatt mer støy enn hva det burde være i slike områder i henhold til retningslinjene. Videre referer de til støysonekart fra andre store vannkraftanlegg som viser at store områder får mer enn 55 dB. På bakgrunn av dette mener NNT at det blir vanskelig å overholde eksisterende grense for støy i grønnstrukturer i tettsted i planområdet, og at støynivået vil forstyrre både dyreliv og friluftsliv i området.

NNT påpeker at dersom alternativ 2 for nettilknytning benyttes, vil energien føres ut av landet. De stiller spørsmål ved at dersom svenske myndigheter ønsker vindkraft, burde heller et svensk selskap bygge vindkraft i Sverige.

NNT ønsker at utbygging av vindkraft i Meråker skal sees i sammenheng med de andre planlagte vindkraftverkene i Sør- og Nord-Trøndelag. Hvis alle vindkraftverkene som er planlagt bygges ut, vil dette påvirke store deler av trønderske fjellområder og få store konsekvenser for flora, fauna og

næringer. Ei næring som reinsdrift vil i Meråker bli berørt av to utbyggingsplaner (Verdal og Meråker).

Tilslutt påpeker NNT at utbygging av vindkraft gjennom et stort internasjonalt firma ikke vil føre til reduksjon av utslipp av klimagasser totalt sett. De etterlyser også en dokumentasjon av behovet for Kopperaa vindkraftverk sett i sammenheng med andre planlagte vind- og vannkraftprosjekter og i lys av det store energieffektiviseringspotensialet som foreligger.

Nord-Trøndelag Turistforening (NTT) ved Nina Pettersen viser i brev av 21.9.2012 til to nasjonale mål som kan være aktuelle for å bygge ut vindkraft; fornybardirektivet og det grønne elsertifikatmarkedet. Videre kommer NTT med en del generelle betraktninger rundt Norges energipolitikk. NTT er positive til fornybare energiløsninger, men påpeker at oppfylling av målene må gjennomføres uten store konflikter med naturverdier, og at fornybar energi i større grad må erstatte bruk av fossil energi, ikke komme i tillegg. De ønsker også at mål om bevaring av natur, naturmangfold og inngrepsfrie naturområder må vektlegges i større grad.

NTT skriver at området i nærheten av Kopperaa vindkraftverk blir brukt til friluftsliv. Disse aktivitetene vil få en redusert opplevelsverdi når landskapet visuelt endrer karakter, og støy fra vindkraftverket vil virke forstyrrende i et område mange søker seg til for nettopp stillhet. I tillegg vil det bli en risiko for iskasting fra vindkraftverket. Også aktiviteter rundt planområdet vil bli visuelt påvirket og vil av dette få en redusert verdi. NTT referer videre til "Retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging", hvor det kan leses at *kommunen bør unngå å lokalisere nye støykilder slik at verdifulle stille områder forsvinner eller reduseres i omfang*. NTT påpeker at selv om det gjøres en ny definisjon av området til "nærfriluftsområde" blir det fortsatt mer støy enn hva det burde være i slike områder i henhold til retningslinjene. De referer også til støysonekart fra andre vindkraftanlegg som viser at store områder får mer enn 55 dB, og argumenterer for at området ikke kan brukes som før.

NTT krever at tiltaket må vurderes opp mot konvensjoner og mål som Bonnkonvensjonen om trekkende arter, Bernkonvensjonen om truede arter, regjeringens mål om ivaretagelse av inngrepsfri natur, konvensjonen om biologisk mangfold og Soria Moria-erklæringen om reiseliv.

NTT ber om at det utarbeides flere visualiseringer fra ulike retninger, blant annet fra populære friluftslivsområder. De skriver at det er vanskelig å vise hvordan vindkraftverket vil oppfattes gjennom visualiseringene, og ber om at det puttes inn for eksempel mennesker eller biler i landskapsframstillingene slik at det skal være mulig å oppfatte dimensjonene. De ber også om at skjæringer og fyllinger tas med i visualiseringene.

Det påpekes at det i mange konsekvensutredninger for vindkraftverk står at veiutbygging kan føre til lettere tilgjengelighet for friluftslivsutøvere. NTT mener denne argumentasjonen bidrar til at konsekvensgraden for friluftsliv blir lavere enn den skulle vært. De uttaler at utgangspunktet for faglige drøftinger av virkninger må være at friluftsliv utøves i naturområder som primært er uten tyngre inngrep og at inngrep virker negativt på friluftslivsopplevelsen. NTT mener at veiene i vindkraftverk legges slik at det ikke er attraktivt å gå der, at vindkraftverk påvirker jaktopplevelsen og at iskastrisiko påvirker naturopplevelsen. De krever en utredning med bruk av metoder fra DNS håndbok 24-2003, evt. bruk av håndbok 25-2004 for tilgrensede områder. De påpeker videre at en plassering av vindturbiner ved den høyeste åsryggen hvor det går nedover mot Fjergen vil ødelegge opplevelsen av Kolttjønndalen Naturreservat.

NTT krever at det innhentes eksisterende kunnskap om naturmangfoldet og at det i tillegg gjøres inventeringer av planområdet. De mener det er viktig med et omfattende feltarbeid, og at feltarbeidet spres over flere dager. Videre henviser NTT til "Veileder for Naturmangfoldloven". NTT ber om at

det blir satt i gang en studie for hvordan rovdirene i området blir påvirket av vindkraft, og hvis dette blir for dyrt må et føre var prinsipp gjelde. I tillegg ber de om at det utredes for hvordan trekkfugl, jaktfalk og hubro bruker eller påvirkes av planområdet. Samlet belastning for hubro ønskes vurdert da denne har status EN på rødlista.

NTT påpeker at man ikke kan se på hvor mye INON som går tapt av dette prosjektet, men må se dette i forhold til hvor mye som har gått tapt regionalt og nasjonalt. De ber videre om at inngrepsfrie områder vektlegges i behandlingen fremover da det viser seg at store deler av planområdet ligger i inngrepsfri natur.

NTT krever at utredningen om verdiskapning ikke bare tar for seg positiv verdiskapning, men også negative virkninger i form av virkninger for reiselivsnæringen, attraktiviteten for hyttebebyggelse, salg av jaktkort og dårligere kvalitet på naturopplevelse. De ber også om at det utredes for hva kommunen tjener inn av eiendomsskatt etter 10 og 20 år.

Når det gjelder reiseliv og turistnæring påpeker NTT at vindkraftverk ikke vil være attraktivt som turistmål for fremtiden. De ber videre om at det utredes for hvordan et vindkraftverk vil påvirke arbeidsplasser i turistnæringen ellers i Meråker kommune, både direkte og indirekte. De påpeker også at fjellområdene i innlandet er preget av villmarksopplevelser og et vindkraftverk vil derfor ha stor negativ konsekvens for de som søker gode naturopplevelser.

NTT ber om at man må ta med jakt og turisme blant de naturressurser som kan gå tapt.

De krever videre at konsekvensutredningen også skal omfatte virkninger av nettilknytningen. NTT krever også at det lages en detaljert plan for hvordan området skal tilbakeføres til naturen etter endt konsesjonsperiode, og at følgende prinsipper følges:

- *Infrastruktur må ikke legges på berg, evt. at sporene dekkes hvis dette ikke kan unngås. Sprengningsarbeid må unngås. Veier bør legges på fylling i stedet for i skjæring.*
- *Jord som fjernes må lagres for å kunne brukes ved nedleggelse.*
- *Revegetering må skje så snart det er mulig.*
- *Det må i størst mulig grad unngås å legge infrastruktur på myr. Dersom dette ikke kan unngås, må det legges til rette for at vegetasjonen ser naturlig ut og at dreneringsforhold og grunnvannssammenhenger ikke avskjæres.*

NTT påpeker at klima er det viktigste argumentet for utbygging av vindkraft, og at det ofte argumenteres med at energien som trengs for å produsere en vindturbin tilsvarer tre måneders energiproduksjon fra vindturbinen. De mener at det trengs mer detaljerte studier, og krever et klimaregnskap som inneholder temaer som økt utslipp på grunn av økt energibehov for å produsere vindturbiner og transport, prosessutslipp som følge av blant annet stål- og sementproduksjon, endret arealbruk (herunder minsket binding av karbon), økt forbruk av energi som følge av bedre energitilgang og lavere energipris, tap i ledningsnett og hvilke energikilder som blir erstattet når det kommer mer fornybar energi inn i systemet.

NTT krever at avbøtende tiltak nevnes i utredningen, og at det skal legges til grunn faglige vurderinger i tilfeller der avbøtende tiltak forkastes. NTT oppsummerer med at de mener Kopperaa vindkraftverk vil ha stor negativ konsekvens for friluftsliv, natur, naturmangfold, og reindrift.

6.5 Lokale lag og foreninger

Fjergen hytteforening ved Per Aunet skriver i brev av 26.9.2012 at konsekvensutredningen bør inkludere følgende punkter:

- *Utrede for forekomster av snøugle, jaktfalk og hubro i området, da disse artene er observert ved flere anledninger av flere personer.*
- *Utrede for forholdene omkring den såkalte "Kongealmenningen" og allmennhetens rettigheter til fiske og fangst i en sirkumferens i Meråker.*
- *Utrede for farene ved iskasting, og eventuell behov for inngjerding av vindkraftverket.*
- *Utrede for hvilke deler av området som faller innenfor eventuelle INON-områder.*
- *Presisere hvordan rein forholder seg til vindkraftverk.*
- *Vurdering om hvorvidt det produseres for mye energi i landet slik at prisene faller og motivasjonen for å redusere el som energi til oppvarming reduseres. Og vurdere om produksjon av mer fornybar energi ikke blir benyttet slik at det reduserer fossile energibærere.*
- *Utrede for hvor mange kilometer med vei det er behov for ved etablering av Kopperaa vindkraftverk, og mulighetene for allmennheten til å bruke disse veiene hele året.*
- *Utrede for fugletrekk over planområdet i henhold til Bonnkonvensjonen om trekkende arter.*
- *Utrede for hvilke konsekvenser vindkraftverket vil ha for jaktbare viltarter, og om jakt i området vil bli betraktet som en ekskursjon til et industriområde eller som friluftsliv.*

Fjergen hytteforening stiller spørsmål ved om et vindkraftverk i planområdet vil påvirke turistnæringen i Meråker kommune, og om dette er noe konsesjonsbehandlingen tar stilling til eller om det blir noe et sittende kommunestyre må vurdere. Hytteforeningen stiller også spørsmål ved om utbygger vil vurdere å bygge i andre deler av Meråker kommune, eller om det bare er det foreslåtte planområdet som er aktuelt, og hvem som er faglig ansvarlig for takseringen av plante- og dyreliv som det forventes at gjennomføres.

Meråker Jæger og Fiskeforening (MJF) ved John Buan skriver i brev av 18.6.2012 at det virker som utbyggere kan peke på et hvilket som helst område og deretter sjarmere kommunenes ledelse i senk med økonomiske argumenter. MJF ber om at det utarbeides nasjonale planer for utbygging av vindkraftverk.

Videre peker MJF på at et vindkraftverk i planområde vil være en visuell forurensning for det nye naturreservatet i området, og en støyende forurensningskilde som vil forringe jakt- og fiskeopplevelser i et stort område. De påpeker også at Meråker kommune har levert nok kraft til storsamfunnet gjennom historien. MHF ønsker også at flere typer verdier enn de økonomiske tas med i totalbildet, herunder verdien av å ferdes i urørt natur uten innslag av visuell og støyende forurensning.

6.6 Reinbeitedistrikt

Feren reinbeitedistrikt, representert ved advokat Geir Haugen, skriver i brev av 27.9.2012 at når det gjelder virkninger for reindrift må Kopperaa vindkraftverk og Hyllfjellet, Sognavola og Markavola vindkraftverk i Verdal kommune vurderes som ett anlegg. Hyllfjellet og Sognavola vindkraftverk er

planlagt innenfor Feren reinbeitedistrikt, mens forstyrrelser fra Markavola vindkraftverk vil kunne føre til at rein fra Skjækerfjell reinbeitedistrikt vil kunne trekke over til Feren reinbeitedistrikt.

Reinbeitedistriktet påpeker at en utbygging av alle fire vindkraftverkene samlet sett vil utgjøre et av de største inngrep som er gjort ovenfor reindriften, og mener at en realisering vil være i strid med folkerettens urfolksvern. Det påpekes videre at konsekvensutredningen må kvantifisere sumvirkningene av alle inngrep i reinbeitedistriktet samt i de relevante nabodistriktene. Feren reinbeitedistrikt ser det som ønskelig med konsultasjon og at vurderinger om sumvirkninger blir tatt med i konsekvensutredningen.

6.7 Privatpersoner

Vidar Haugen skriver i brev av 22.9.2012 at han er grunneier i Meråker kommune, og at eiendommen hans grenser til planområdet. Haugen påpeker at det aktuelle området består av utmark, myrer, våtmark og fjellområder. Området er mye brukt til rekreasjon, jakt, fiske, og friluftsliv generelt, og han mener dette vil bli kraftig forringet av en utbygging. Han påpeker også at det er en kraftig motstand i bygda mot prosjektet, noe han fullt ut støtter.

Jo Vegar Haugen skriver i brev av 27.9.2012 at planområdet er et viktig turområde både for tidligere, nålevende og kommende generasjoner. Han påpeker at området består av våtmark som vil bli varig skadet ved menneskelige inngrep. Han mener også det er produsert nok energi i Norge, og er i mot utbyggingen av vindkraft.

Ellen Stav skriver i brev av 27.9.2012 at hun og hennes familie har hytte ved Skurdalssjøen, og har brukt naturen i Meråker i over 50 år for rekreasjon og friluftsliv. Hun er sterkt kritisk til utbygging av vindkraft i området da det vil være et stort inngrep i naturen og gi negative visuelle konsekvenser for friluftslivet i området. Hun påpeker også at det er flere turister i Skurdalssjøområdet nå enn på lenge, og at de kommer for å oppleve flott natur på nært hold. Hvis prosjektet realiseres vil området aldri bli uberørt igjen, og hun ber om at prosjektet stoppes.

Mari Haugen skriver i brev av 26.9.2012 at hun på vegne av Tovmodal hytteeierforening vil uttrykke motstand mot utbygging av Kopperaa vindkraftverk. Årsaken til dette er at det uberørte området bør vernes, og ikke raseres slik vindkraftverk medfører. Hun påpeker at Norge har nok strøm, og at det er på tide at miljøregnskapet blir tatt på alvor. Hun ber om at NVE avslår søknaden fra tiltakshaver.